

POLITISKA KONSEKVENSER AV PERSONLIG ORO

MONIKA DJERF-PIERRE OCH LENA WÄNGNERUD

Många uppfattar oro som något djupt personligt, som en känsla man som individ måste lära sig att hantera. Nyare forskning visar dock att oro i högsta grad är ett samhälleligt fenomen, dels för att känslor av oro är relaterade till individers sociala position, dels för att känslor av oro har effekter på individers inställning till politiska institutioner som exempelvis riksdagen och politiska partier (Burns m.fl 2012; Neuman m.fl 2007).

Detta kapitel innehåller en test av personlig oro och dess politiska konsekvenser. Vi ska dock börja med att redovisa hur vi undersöker fenomenet ”personlig oro” och pröva några förklaringar till varför graden av oro varierar i befolkningen. I nästa steg undersöker vi effekten av oro på förtroende för politiska institutioner (riksdagen, kommunstyrelsen, politiska partier, Europaparlamentet) samt för nöjdhet med demokratin, politiskt intresse och vänster-högerplacering. Resultaten understryker att känslor av oro har samhällsrelevans. Människor som upplever högre grad av oro för den personliga situationen uppvisar lägre grad av förtroende för politiska institutioner och är mindre nöjda med demokratins funktionssätt än andra.

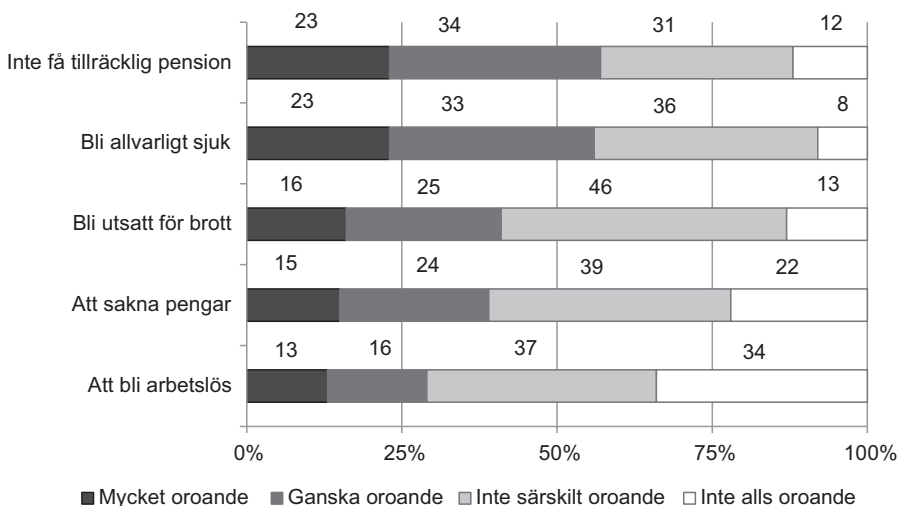
Personlig oro som fenomen

Oro är en känsla som kan ha många olika källor. Oro kan orsakas av att man som individ står inför en faktisk risk, som till exempel risken att förlora sitt jobb. Känslan av oro kan också vara relaterad till psykologiska faktorer och vara en del av en individs mer grundläggande personlighet. Samhällsvetenskaplig forskning visar att medias rapportering av exempelvis överfall och våldtäkter kan bidra till att skapa en känsla av sårbarhet, särskilt hos kvinnor, som i sin tur kan leda till oro (Hollander 2001, 2002; Wendt Höjer 2002). Källorna kan vara av olika slag men fenomenet är ett och det samma; vi ser oro som grundat i en känsla av att vardagslivet är oförutsägbart och att man som individ inte har kontroll över sin situation (Barlow 2000). Det är mindre viktigt för oss huruvida denna känsla är grundad i faktisk (objektiv) risk. Det är en individs subjektiva upplevelse av sin situation som står i centrum för den följande analysen.

Vårt frågeinstrument om personlig oro omfattar fem olika situationer: oro för att sakna pengar vid en oväntad utgift; för att inte få en tillräckligt stor pension; för att bli arbetslös; för att bli allvarligt sjuk; samt för att bli utsatt för brott. För var och en av dessa situationer har svarspersonerna fått uppge om de upplever sin egen situation som ”mycket oroande”, ”ganska oroande”, ”inte särskilt oroande”

eller ”inte alls oroande”. Tanken har varit att hitta situationer som är så pass allmänna att många kan relatera till dem men samtidigt så pass konkreta att de kan fånga variationer bland befolkningen. Figur 1 visar hur fördelningen såg ut i SOM-undersökningen 2013.

Figur 1 Svenska folkets upplevelser av personlig oro 2013 (procent)

Kommentar: Frågan lyder: *Om du ser till din egen situation, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden? Att sakna pengar vid en oväntad utgift, Att inte få en tillräckligt stor pension, Att bli arbetslös, Att bli allvarligt sjuk, Att bli utsatt för brott.* Svartalternativen är *Mycket oroande, Ganska oroande, Inte särskilt oroande, Inte alls oroande.* Minsta antal svar 1 388.

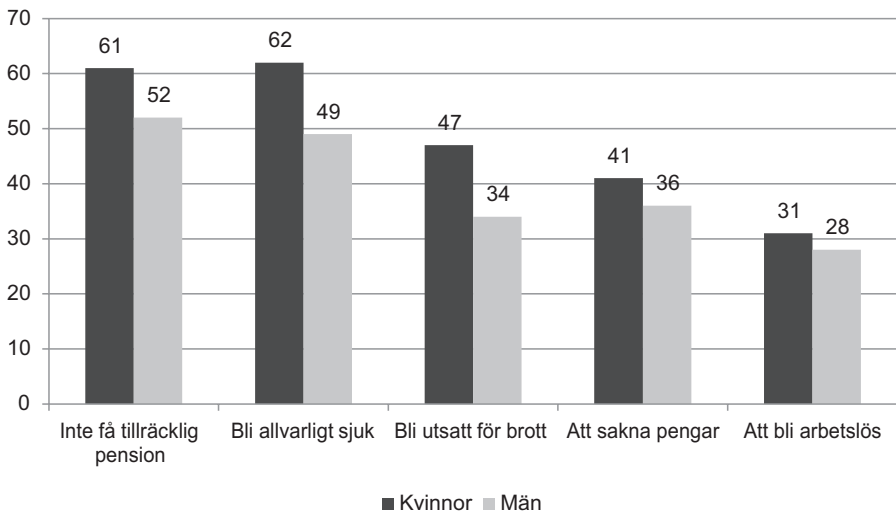
Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

De två områden som svenska befolkningen oroar sig mest för, om de ser till sin egen situation, är att inte få en tillräckligt stor pension samt att bli allvarligt sjuk. En majoritet bland befolkningen svarade att de upplevde sin situation antingen som ”mycket” eller ”ganska” oroande när det gällde dessa situationer. De situationer som genererar minst oro i befolkningen i stort är risken att bli arbetslös samt risken att sakna pengar – för dessa situationer är det en majoritet om svarar ”inte särskilt” eller ”inte alls” oroande. Situationen att bli utsatt för brott intar en mellanposition. Detta mönster överensstämmer med vad vi sett i undersökningar från tidigare år även om de exakta procentandelarna kan variera år från år (Djerf-Pierre och Wängnerud 2011).

Ett av de mest stabila resultaten i den internationella forskningen om oro och riskuppfattningar är att kvinnor är mer oroliga än män (Bard och O’Connor 1997; Flynn m.fl. 1994; Slovic 1999). Forskning från USA har också visat att personer

från minoritetsgrupper, exempelvis den svarta befolkningen, uppvisar jämförelsevis hög grad av oro. Paul Slovic (1999) har skrivit om ”the white male effect” vilket står för att den vita manliga befolkningen i USA är den som uppvisar lägst grad av oro. Slovic menar att detta har att göra med att vita män har högre grad av inflytande i det amerikanska samhället än andra grupper och att de som grupp också i större utsträckning än andra kan dra nytta av samhällets institutioner. Jocelyn Hollander (2001, 2002) gör en feministisk analys och framhåller att kvinnors oro, särskilt deras oro för våld och brott, utgör en form av social kontroll; att detta är något som håller kvinnor tillbaka inte bara i det privata utan också i det offentliga livet.

Figur 2 Personlig oro bland kvinnor och män 2013. Andel mycket oroade och ganska oroade (procent)

Kommentar: Frågan lyder: *Om du ser till din egen situation, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden? Att sakna pengar vid en oväntad utgift, Att inte få en tillräckligt stor pension, Att bli arbetslös, Att bli allvarligt sjuk, Att bli utsatt för brott.* Svarsalternativen är *Mycket oroande, Ganska oroande, Inte särskilt oroande, Inte all oroande.* I figuren redovisas andel mycket samt ganska oroande sammanslaget. Se figur 1. Minsta antal svar 1 388.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Man skulle kunna tänka sig att de resultat vi redogör för ovan inte är giltiga för Sverige. I ett internationellt perspektiv har jämställdheten kommit långt i Sverige. Kvinnor är delaktiga i den högre utbildningen och på arbetsmarknaden. Kvinnor är också synliga i offentligheten och Sverige har en internationellt sett mycket hög andel kvinnor i riksdag och regering (Wängnerud 2009). Den jämförelsevis omfattande välfärdsstaten skulle också kunna ha en dämpande effekt på oro då tanken

om utjämning är central – i situationer av allvarlig sjukdom eller arbetslöshet ska det offentliga träda in och dämpa de negativa konsekvenserna för individen (jfr. Kumlin 2014). Figur 2 visar personlig oro bland kvinnor och män. Här har vi slagit samman de andelar som svarat ”mycket oroande” samt ”ganska oroande” och resultaten visar därmed den andel av kvinnor respektive män som kan klassificeras som ”oroad”.

Resultaten i figur 2 visar att även i Sverige är kvinnor mer oroliga än män. Detta gäller samtliga fem situationer vi frågat om. Skillnaderna är störst när det gäller oro för att bli allvarligt sjuk samt för att bli utsatt för brott (båda uppvisar en skillnad på 13 procentenheter). Skillnaden är minst när det gäller oro för att bli arbetslös (en skillnad på 3 procentenheter). Dessa resultat understryker att oro inte enbart är grundad i objektiv risk – de facto är unga män den grupp som löper allra störst risk att bli utsatt för brott (Brå 2012).

Förklaringar till personlig oro

Så här långt visar resultaten (figur 1 och 2) att graden av oro varierar ganska starkt beroende på vilken situation det handlar om. Samtidigt har vi gjort fördjupade analyser som visar att personlig oro bildar en sammanhållen dimension: den som känner oro inför en viss situation tenderar också att känna oro inför en annan situation.

I den följande analysen ska vi gå vidare och pröva olika förklaringar till personlig oro. För detta steg har vi skapat ett ”orosindex” (Cronbachs alpha 0,76) där 4 betyder mycket hög grad av oro och 1 mycket låg grad av oro. Det finns svarande som har indexvärde 4, det vill säga de uppfattar samtliga fem situationer de ställts inför som ”mycket oroande”. På motsvarande sätt finns det personer som har värde 1, det vill säga att de uppfattar samtliga fem situationer som ”inte alls oroande”. Men majoriteten av den svenska befolkningen befinner sig mellan värde 2 och 3 – vilket betyder att de sammantaget uppfattar de situationer de ställts inför som ”ganska” eller ”inte särskilt” oroande.

I prövningen av olika förklaringar till personlig oro har vi, vid sidan av kön, tagit med tre olika indikatorer på social position: ålder, utbildning och inkomst (både egen inkomst och hushållets sammanlagda inkomst). Analysen inkluderar även politiskt intresse som potentiell förklaringsfaktor. Vi har tidigare diskuterat att personlig oro är grundat i en känsla av att vardagslivet är oförutsägbart, att man som individ saknar kontroll över sin situation. Vår tanke med att ta med politiskt intresse är att ett starkt politiskt intresse tyder på engagemang i samhället och att detta, i sin tur, skulle kunna minska den personliga oron. Tabell 1 visar resultatet av en regressionsanalys där orosindex (1 till 4) är den beroende variabeln och ålder, kön, utbildning, politiskt intresse samt inkomst är oberoende variabler.

Tabell 1 Social bakgrund och dess effekt på oro (orosindex 1-4). Resultat från regressionsanalys (ostandardiserade regressionskoefficienter)

	Model 1	Model 2
Ålder (16-85)	+0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)
Kön (Man, kvinna ref)	-0.15*** (0.04)	-0.20*** (0.04)
Medellåg utbildning (ref låg)	-0.07 (0.06)	-0.03 (0.06)
Medelhög utbildning (låg ref)	-0.15* (0.06)	-0.14* (0.06)
Hög utbildning (låg ref)	-0.13* (0.06)	-0.14* (0.06)
Ganska politiskt intresserad (Mycket ref)	+0.00 (0.06)	-0.00 (0.06)
Inte särskilt politiskt intresserad (Mycket ref)	+0.06 (0.06)	+0.05 (0.06)
Inte alls politiskt intresserad (Mycket ref)	+0.10 (0.08)	+0.13 (0.08)
Egen månadsinkomst före skatt	-0.06*** (0.01)	
Hushållets sammanlagda årsinkomst före skatt		-0.06*** (0.01)
Konstant	2.84*** (0.10)	3.00*** (0.11)
N	1 448	1 398
R ²	.11	.11

Standardfel i parentes. Signifikansnivåer: *p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Kommentar: Orosindexet är kodat så att det går från 1-4, där lägre siffror indikerar lägre grad av personlig oro och högre siffror högre grad av oro (se vidare figur 1 och 2). De oberoende variablerna är kodade som följer. Utbildning har fyra skalsteg som går från 1 låg utbildning (grundskola/obligatorisk utbildning) till 4 hög utbildning (universitet/högskola). Politiskt intresse har fyra skalsteg där kodningen är 1 *Inte alls intresserad*, 2 *Inte särskilt intresserad*, 3 *Ganska intresserad*, 4 *Mycket intresserad*. Ungefärlig månadsinkomst är indelad i 12 kategorier där den lägsta är < 10 000 kr och den högsta är > 60 000 kr. Variabeln "Hushållets sammanlagda årsinkomst före skatt" har också 12 kategorier från < 100 000 till > 1 100 0000 kr.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Det första resultat som är värt att lägga märke till är att kön har en signifikant effekt (0,001 nivå) även när de andra förklaringsfaktorerna tas med i analysen. Detta betyder till exempel att kvinnors högre grad av oro inte ”suddas ut” om man tar hänsyn till att kvinnor generellt sett har lägre inkomster än män. Övriga faktorer som uppvisar en signifikant effekt är utbildning och inkomst och resultaten går i förväntad riktning: det är personer med lägre utbildning och med lägre inkomster som uppvisar högre grad av oro (närmre värde 4) på det sammanlagda orosindexet. När det gäller inkomst har både den egna månadsinkomsten samt hushållets sammanlagda årsinkomst en signifikant effekt på oro.

Det är både en styrka och en svaghet att skapa den typ av index som vi redogör för i tabell 1. Styrkan är att man kan fånga ett bredare förhållningssätt. Vårt syfte är inte att förklara oro inför enskilda situationer, som varför så pass stor andel av den svenska befolkningen är orolig för att inte få en tillräcklig pension eller varför det är en jämförelsevis liten andel som upplever oro inför situationen att bli arbetslös. Med den typ av index som vi skapat kan man få en indikator på en känsla som är mer diffus. Som individ kanske man inte är medveten om exakt vad det är som ger upphov till oro.

Svagheten med ett index som vårt orosindex är följaktligen att vi minskar möjligheten att se det specifika i olika situationer. Ett exempel på detta är ålder. I tabell 1 ger inte ålder något signifikant utslag. Vi vet dock från andra analyser vi genomfört att ålder är en viktig faktor när det gäller oro för att bli arbetslös. Vi har tidigare (figur 1 och 2) visat att sett till befolkningen som helhet är oron för att bli arbetslös jämförelsevis låg men bland unga ser resultatet annorlunda ut. För just detta område har ålder ganska stor betydelse för känslan av oro.

Detta kapitel innehåller ett första test av förklaringar till personlig oro och fortsatta studier behöver fördjupa analysen. Men så här långt visar resultaten att, vid sidan av ålder, är politiskt intresse en faktor som inte ger något signifikant utslag på orosindexet. Det tyder på att personlig oro och politiskt intresse inte samvarierar på något självklart sätt – personer med starkt politiskt intresse är vare sig mer eller mindre oroliga än andra.

I ytterligare fördjupande analyser har vi prövat betydelsen av faktorer som att själv vara arbetslös och att vara av utländsk härkomst (om man är uppvuxen i eller utanför Norden eller har en förälder som är det). Vi har även gjort fler analyser när det gäller betydelsen av individers ekonomiska situation (om det hushåll man lever i klarar sig på sin nuvarande inkomst). Samtliga dessa faktorer – arbetslöshet, utländsk härkomst samt huruvida hushållet klarar sig på sin inkomst – ger ett signifikant utslag på orosindexet och mönstret går i förväntad riktning. Detta stärker slutsatsen att personlig oro är ett samhälleligt fenomen på så sätt att det är kopplat till individers sociala position: ju svagare social position desto högre grad av oro. Det är värt att betona att betydelsen av kön inte försvinner eller minskar i dessa mer utbyggda analyser. Resultaten i den internationella forskningen – att kvinnor uppvisar högre grad av oro än män – gäller således även i Sverige.

Politiska konsekvenser av personlig oro

Det är ett växande forskningsfält att försöka mäta känslors betydelse i politiken. Ett förhållandevis etablerat resultat är att oro ”skakar om” människor och gör dem mer benägna att söka information. Ett återkommande resultat är att oro kan hjälpa till att bryta inbyggda vanor och möjliggöra för inläring (Marcus 2000; Neuman m.fl. 2007). Kort sagt, den som känner oro vill ofta veta mer om den företeelse som ger upphov till oron och på sikt kan detta innebära att oro leder till mer välövervägda beslut. Under senare tid har dock dessa resultat ifrågasatts och forskare har framfört att man måste ta hänsyn till individers självförtroende; det vill säga tron på den egna förmågan att påverka sina omständigheter. Oro i kombination med hög grad av självförtroende verkar ha den förväntade positiva effekten, medan låg grad av självförtroende snarast leder till ett tillbakadragande från samhället (Rudolph m.fl. 2000, Valentino m.fl. 2009).

Det finns olika sätt att undersöka dessa effekter på. Det är relativt vanligt att forskare arbetar med experiment av olika slag och mäter individers reaktioner – ofta fysiska uttryck som svettningar, hjärtfrekvens och liknande – när de ställs inför politiska förslag som går emot deras ideologiska övertygelse eller hotar deras sociala position. Det finns också forskning som mäter individers reaktioner på negativa kampanjer där politiska motståndare angriper varandra. Vår forskning befinner sig i en tradition där man undersöker graden av oro genom enkäter. Vi utgår från att individer kan påminna sig om sina generaliserade känslor av oro och även rapportera om dessa på ett tillförlitligt sätt. Resultaten i kapitlets första del, undersökningen av förklaringar till oro, gör att vi finner det meningsfullt att gå vidare med nästa steg, att undersöka konsekvenser av oro. Om det inte funnits några signifikanta resultat i det första steget eller mönstren gått emot det som intuitivt är rimligt (samt ligger i linje med resultat i internationell forskning) hade det varit mindre intressant att studera politiska konsekvenser personlig oro.

När vi nu tar steg två och testar effekter av personlig oro på olika politiska fenomen har vi få förebilder att förhålla oss till. Vi är inspirerade av den forskning som gör gällande att känslor av oro kan ha en tillbakahållande effekt (jfr. Mills och Kleinman 1988). Det fenomen vi är intresserade av är, som tidigare påtalats, en diffus känsla snarare än specifika reaktioner på enskilda hot. Den följande analysen ger en ögonblicksbild – verkar personlig oro alls höra samman med olika typer av politiska fenomen?

Vilka politiska fenomen är relevanta att studera?

Vi har i andra sammanhang undersökt vilken betydelse personlig oro har för *samhällsoro*, det vill säga hur oroad man är när det gäller sådant som miljöförstöring, terrorism, ökade sociala klyftor, etcetera. De två nivåerna av oro – personlig oro och samhällsoro – är nära kopplade till varandra men de är också distinkta. Om man vill förstå varför graden av samhällsoro varierar i befolkningen måste man

till exempel ta in fler faktorer än personlig oro i analysen även om det finns ett mönster som visar att personlig oro, hur sårbar en individ känner sig, bidrar till att öka samhällsoron (Djerf-Pierre och Wängnerud 2014).

Vi har valt att undersöka effekten av personlig oro på politiska variabler som handlar om förtroende och engagemang för det politiska systemet snarare än om politikens innehåll. I den följande analysen är det orosindex vi presenterat tidigare den huvudsakliga oberoende variabeln och vi har valt att undersöka effekten på fyra variabler som handlar om förtroende för politiska institutioner (riksdagen, kommunstyrelsen, de politiska partierna samt Europaparlamentet). Vi har också med ett mått på nöjdhet med demokratin samt politiskt intresse. Den variabel som ligger närmast ett politiskt innehåll är subjektiv vänster-högerplacering. Tanken här har varit att personlig oro skulle kunna leda till en önskan om mer kollektiva lösningar i samhället och en ideologisk vänsterplacering brukar exempelvis hänga samman med stöd för en utbyggd offentlig sektor (jfr. Huddy m.fl. 2008).

Syftet är att testa orosindexet mot politiska fenomen som kan ge en fingervisning om en eventuell negativ effekt av personlig oro – huruvida det ligger något i den forskning som gör gällande att oro kan bidra till att hålla människor tillbaka från samhället och det offentliga livet. För att få ett säkrare resultat har vi inkluderat några vanligt förekommande kontrollvariabler (ålder, kön, utbildning samt inkomst). Tabell 2 visar resultaten av en regressionsanalys. Samtliga beroende variabler är skapade på så sätt att låga värden betyder lågt grad av förtroende, mindre nöjdhet med demokratin samt lägre grad av politiskt intresse. När det gäller vänster-höger placering betyder ett lågt värde långt till vänster och ett högt värde långt till höger.

Det viktigaste resultatet i tabell 2 är att vårt index över personlig oro har en signifikant effekt på förtroendet för olika politiska institutioner samt på nöjdheten med demokratin och att resultatet går i förväntad riktning: hög grad av oro hänger samman med lågt förtroende och lägre nöjdhet med demokratin. Resultaten visar också att hög grad av oro samvarierar med subjektiv vänster-högerplacering på ett förväntat sätt: hög grad av oro hänger samman med att stå till vänster i det ideologiska spektret och, omvänt, låg grad av oro hänger samman med att stå till höger. Det finns också en viss effekt på politiskt intresse på så sätt att hög grad av oro hänger samman med lågt politiskt intresse.

Resultaten i tabell 2 visar också att utbildning och inkomst har en förväntad effekt på så sätt att låg utbildning och låg inkomst hänger samman med låg grad av förtroende och lägre grad av nöjdhet med demokratin. Resultaten visar också att personer med lägre utbildning och lägre inkomster står till vänster på den subjektiva vänster-högerskalan. Intressant nog uppvisar resultaten att könstillhörighet har effekt på så sätt att kvinnor i flera fall uppvisar högre grad av förtroende för politiska institutioner än män (riksdagen, partierna, Europaparlamentet) men samtidigt lägre grad av politiskt intresse. Dessa resultat inbjuder till framtida analyser där man bör studera hur personlig oro och könstillhörighet interagerar men också ta hänsyn till den roll som självförtroende spelar.

Tabell 2 Effekten av personlig oro på politiskt förtroende och engagemang. Resultat från regressionsanalys (standardiserade regressionskoefficienter)

	Förtroende för				Nöjd med demokratin (1-4)	Politiskt intresse (1-4)	Vänster/höger placering (1-5)
	Riksdagen (1-5)	Kommunstyrelsen (1-5)	Partierna (1-5)	Europa-parlamentet (1-5)			
Personligt orosindex (1-4)	-0.21*** (0.04)	-0.12** (0.04)	-0.15*** (0.04)	-0.15*** (0.04)	-0.17*** (0.03)	-0.07* (0.03)	-0.23*** (0.05)
Ålder (16-85)	-0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)	-0.01*** (0.00)	-0.00 (0.00)	+0.01*** (0.00)	0.00 (0.00)
Kön (Man, kvinna ref)	-0.16** (0.05)	-0.04 (0.05)	-0.13** (0.05)	-0.26*** (0.05)	+0.00 (0.04)	+0.27*** (0.04)	+0.09 (0.06)
Medellåg utbildning (låg referens)	+0.20* (0.08)	+0.04 (0.08)	+0.22** (0.08)	0.01 (0.08)	+0.07 (0.06)	+0.29*** (0.07)	-0.01 (0.10)
Medelhög utbildning (låg referens)	+0.19* (0.08)	-0.01 (0.08)	+0.16 (0.08)	-0.03 (0.09)	+0.15* (0.06)	+0.45*** (0.07)	-0.01 (0.10)
Hög utbildning (låg referens)	+0.33*** (0.08)	-0.03 (0.08)	+0.19* (0.08)	+0.05 (0.09)	+0.22*** (0.06)	+0.74*** (0.07)	-0.20 (0.10)
Hushållets inkomst före skatt	+0.03** (0.01)	+0.01 (0.01)	+0.03** (0.01)	+0.02* (0.01)	+0.03*** (0.01)	-0.01 (0.01)	+0.09*** (0.01)
Konstant	3.68*** (0.14)	3.10*** (0.16)	2.91*** (0.16)	3.40*** (0.18)	2.96*** (0.12)	1.60*** (0.15)	2.92*** (0.21)
N	1 405	1 405	1 404	1 405	1 416	1 398	1 407
R ²	0.07	0.01	0.05	0.06	0.09	0.14	0.09

Standardfel i parentes. Signifikansnivåer: * p < 0.05, ** p < 0.01, *** p < 0.001

Kommentar: Orosindexet är kodat så att det går från 1-4, där lägre siffror indikerar lägre grad av oro och högre siffror högre grad av oro (se vidare figur 1 och 2). De beroende variablerna är kodade som följer. Politiskt intresse har fyra skalsteg där kodningen är 1 *Inte alls intresserad*, 2 *Inte särskilt intresserad*, 3 *Ganska intresserad*, 4 *Mycket intresserad*. Förtroende för riksdag, kommunstyrelse, de politiska partierna och Europaparlament har fem skalsteg där kodningen är 1 *Mycket litet förtroende*, 2 *Ganska litet förtroende*, 3 *Varken stort eller litet förtroende*, 4 *Ganska stort förtroende*, 5 *Mycket stort förtroende*. Nöjd med demokratin har fyra skalsteg där kodningen är 1 *Inte alls nöjd*, 2 *Inte särskilt nöjd*, 3 *Ganska nöjd*, 4 *Mycket nöjd*. Variabeln vänster- högerplacering är en femgradig skala där kodningen är 1 *Klart till vänster*, 2 *Något till vänster*, 3 *Varken till vänster eller höger*, 4 *Något till höger*, 5 *Klart till höger*.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2013.

Personlig oro som samhällsfenomen

Graden av oro varierar i befolkningen. Graden av oro varierar också inom individer över tid och beroende på vilken situation man ställs inför. Det är individer som har känslor men vi har undersökt personlig oro som ett samhällsfenomen. Den första viktiga slutsatsen är att graden av oro är kopplad till individers sociala position: ju starkare social position desto lägre grad av oro när det gäller de situationer vi frågat om (oro för att sakna pengar vid en oväntad utgift; för att inte få en tillräcklig pension; för att bli arbetslös; för att bli allvarligt sjuk; samt för att bli utsatt för brott). Resultaten tyder på att detta till viss del kan förklaras av den faktiska (objektiva) risk man som individ står inför; unga är exempelvis mer oroliga för att bli arbetslösa än äldre. Men detta är inte hela sanningen; kvinnor är exempelvis mer oroliga än män oavsett vilken situation vi frågat om och detta resultat kvarstår vid kontroll för en rad andra faktorer som ålder, inkomst och arbetslöshet.

Oro är en känsla och som sådan kan den ha en rad olika källor. För vår analys är det mindre viktigt vad exakt det är som ger upphov till oro; det är den subjektiva upplevelsen som står i fokus och syftet med kapitlet har varit att genomföra ett första test av personlig oro och dess politiska konsekvenser. Vi har fokuserat potentiellt negativa konsekvenser och knutit an till forskning som framhållit att oro, under vissa omständigheter, kan ha en tillbakahållande effekt och göra att människor drar sig undan från samhället. Våra resultat tyder på att denna typ av resonemang också är giltiga för Sverige. Hög grad av oro sammanfaller med lågt förtroende för en rad olika politiska institutioner och också med lägre grad av nöjdhet med demokratin. Det krävs dock fortsatta analyser för att förstå hur dessa olika fenomen hänger ihop och hur mycket personlig oro betyder i förhållande till andra förklaringsfaktorer. Det vi kunnat visa så här långt är dock att personlig oro är värt att ta på allvar i samhällsvetenskapliga analyser. Oro behöver inte vara negativt, det kan göra människor mer benägna att söka information och ompröva inbyggda vanor och ställningstaganden, men det är inte alltid och för alla människor personlig oro fungerar på det sättet.

Att betrakta oro som ett samhällsfenomen betyder att man ser det föränderliga i fenomenet. Känslor av oro orsakas inte enbart av faktisk risk. Det handlar inte heller enbart om en personlighetsläggnings. Personlig oro kan, i likhet med andra samhällsfenomen, bli föremål för politisk opinionsbildning. Politiska aktörer spelar redan idag på människors känslor. Vi har visat att det är ett spel som kan få långtgående konsekvenser då graden av personlig oro har effekt på människors förhållningssätt till demokratin.

Ett stort tack till Per Oleskog Tryggvason som stått för databearbetningarna i detta kapitel.

Referenser

- Barlow, David H. (2000). Unraveling the mysteries of anxiety and its disorders from the perspective of emotion theory. *American Psychologist*, 55(11), 1247-1263.
- Bord, Richard J., & O'Connor, Robert E. (1997). The Gender Gap in Environmental Attitudes: The Case of Perceived Vulnerability to Risk. *Social Science Quarterly*, 78(4), 830-840.
- Burns, William J., Peters, Ellen, & Slovic, Paul. (2012). Risk Perception and the Economic Crisis: A Longitudinal Study of the Trajectory of Perceived Risk. *Risk Analysis: An International Journal*, 32(4), 6
- Brottsförebyggande rådet, Brå, (2012). Utsatthet för brott 2012. Resultat från nationella trygghetsundersökningen (NTU). Nedladdningsbar vid www.bra.se.
- Djerf-Pierre, Monika och Lena Wängnerud (2011), "Människors oro och politikens ansvar", i Sören Holmberg, Lennart Weibull & Henrik Oscarsson (red), Lycksalighetens ö (s. 163-180). Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Djerf-Pierre, Monika och Lena Wängnerud (2014) "Gender, sociotropic anxiety, and risk society: Explaining gender differences in anxiety to social risks and threats", manus under review för internationell tidskrift.
- Flynn, James, Slovic, Paul, och Mertz, C. K. (1994). Gender, Race, and Perception of Environmental Health Risks. *Risk Analysis*, 14(6), 1101-1108.
- Hollander, Jocelyn A. (2001). Vulnerability and Dangerousness: The Construction of Gender through Conversation about Violence. *Gender and Society*, Vol. 15 (1): 83-109.
- Hollander, Jocelyn A. (2002). Resisting Vulnerability: The Social Reconstruction of Gender in Interaction. *Social Problems*, Vol. 49(4): 474-96.
- Huddy, Leonie, Cassese, Erin, & Lizotte, Mary-Kate. (2008). "Gender, Public Opinion, and Political Reasoning", i Christina Wolbrecht, Karen Beckwith & Lisa Baldez (red), *Political Women and American Democracy* (s. 31-49). New York, NY: Cambridge University Press.
- Kumlin, Staffan (2014). "Policy feedback in political context: unemployment benefits, election campaigns, and democratic satisfaction", i Staffan Kumlin och Isabelle Stadelmann-Steffen (red), *How welfare states shape the democratic public*. Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar.
- Marcus George E. (2000). Emotions in Politics. *Annual Review of Political Science*, 3:221-50.
- Neuman Russel W., Marcus George E, Crigler Ann N och MacKuen Michael (red), (2007). *The Affect Effect. Dynamics of Emotion in Political Thinking and Behavior*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Rudolph TJ, Gangl A, Stevens D. 2000. The Effects of Efficay and Emotions on Campaign Involvement. *The Journal of Politics*, Vol. 62(4):1189-97.

- Slovic, Paul (1999). Trust, Emotion, Sex, Politics, and Science: Surveying the Risk-Assessment Battlefield. *Risk Analysis*, Vol. 19 (4):689-701.
- Slovic P, Finucane M, Peters E, MacGregor DG. 2004. Risk as Analysis and Risk as Feelings: Some Thoughts about Affect, Reason, Risk, and Rationality. *Risk Analysis*, Vol. 24(2):1-12.
- Valentino NA, Gregorowicz K, Groenendyk EW. 2009. Efficacy, Emotions and the habit of Participation. *Political Behavior*, 31:307-30.
- Wendt Höjer, Maria (2002). *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Malmö: Liber.
- Wängnerud, Lena (2009). Women in Parliaments. Descriptive and Substantive Representation. *Annual Review of Political Science*, Vol. 12:51-96.